

SECURITATEA: CONCEPTE ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

SECURITY: CONCEPTS IN CONTEMPORARY SOCIETY

Nicoleta LAȘAN
Primăria Municipiului Satu Mare
Tel. 0040-261-807542
E-mail: nicoclau2000@yahoo.com

ABSTRACT

Security has been and will be a central concept in Security Studies, Social Studies and International Relations, a concept which, in spite of its widespread use, does not benefit from a definition which is largely accepted among the practitioners as well as theoreticians. The concept of security has become even more relevant since the 1990s when essential changes could be noticed in the International Relations and in the security environment, as a consequence of the dissolution of the bipolarity at the international level and due to globalization. In the last decades the debates regarding the definition of security have intensified, while it is largely accepted that security means today something else than before the end of the Cold War.

Key words: security, Cold War, globalization, theory of international relations.

I. SECURITATE-DEFINIȚIE

Securitatea a reprezentat încă de la începutul omenirii o preocupare esențială, așa cum reiese și din piramida lui Maslow, unde nevoia de securitate este plasată ca nivel de importanță imediat după nevoile fiziologice. În ciuda faptului că acest concept este unul cu vechime, o simplă lectură a unor texte din domeniul relațiilor internaționale, și în special din teoria relațiilor internaționale, ne relevă faptul că nu există o definiție larg acceptată a „securității”, un termen contestat și ambiguu. Ambiguitatea termenului derivă din multitudinea de arii pe care le acoperă, și este „exacerbată de faptul că în viața politică internă a statelor sub acoperirea securității naționale sunt invocate - în funcție de împrejurări - o serie largă de acțiuni și activități politice” (Bidu, Troncotă 2005: 9).

Mai mult decât atât, ambiguitatea este accentuată și de imposibilitatea de a găsi un consens în literatura de specialitate privind subiectul pe care securitatea îl are în vedere: este vorba de sistemul internațional, de statul național sau de individ? În timp ce în perioada de dinainte de

sfârșitul Războiului Rece accentul se punea pe securitatea oferită de stat, în perioada post-Război Rece se apreciază tot mai mult că securitatea națională nu poate fi asigurată decât prin securitate internațională, și se dezvoltă tot mai mult conceptul de securitate a individului, așa cum va rezulta și din capitolele următoare.

Referitor la originile termenului de securitate, pot fi invocați termenii latini „securitatis” și „securitas”. Dincolo de această certitudine privind originile conceptului, se ridică o serie de întrebări legate de ceea ce înțelegem prin acest concept, devenit unul central în relațiile contemporane, și în special în teoria relațiilor internaționale. Dacă acceptăm faptul că problemele de securitate sunt printre cele mai vechi probleme care există în lume, putem să afirmăm cu certitudine că definiția acestui concept a depins și depinde nu doar de epoca analizată ci și de actorii considerați a fi importanți, și mai important de persoana care emite această definiție. De altfel, se poate afirma că „securitatea, la fel ca și alte concepte din științele sociale, nu acceptă o definiție neutră” (Smith 2002: 2). Demersul definirii conceptului de „securitate” este unul cu atât mai dificil în zilele noastre, având în vedere numeroasele dimensiuni ale securității și diversificatele pericole și amenințări la adresa securității din lumea contemporană.

În ciuda acestor probleme legate de definirea conceptului de „securitate”, considerăm importantă introducerea în acest demers a unor definiții ale acestuia pentru facilitarea analizei ulterioare. În sens pragmatic, conceptul de securitate poate fi echivalat cu sintagma „absența pericolului”, iar cel de insecuritate cu sintagma „prezența pericolului”, și se poate aprecia că întotdeauna securitatea unuia înseamnă insecuritate pentru un altul. Una dintre cele mai cunoscute și vechi definiții a securității îi aparține lui Arnold Wolfers: „securitatea, în sens obiectiv, măsoară absența amenințărilor la adresa valorilor dobândite, iar într-un sens subiectiv, absența temerii că asemenea valori vor fi atacate” (Wolfers 1952: 485).

O altă definiție este cea oferită în lucrarea *Religie și securitate în Europa secolului XXI - Glosar de termeni*, unde se consideră că securitatea „semnifică situația în care o persoană, un grup de persoane, stat, alianțe, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înțelegere cu alți actori, capătă certitudinea că existența, integritatea și interesele lor fundamentale nu sunt primejduite” (Buță, Ion, Dinu 2007: 399). În final este necesară realizarea unei distincții între termenii de pace și securitate, primul desemnând lipsa unui conflict armat, în timp ce starea de securitate se referă la lipsa amenințărilor (Ungureanu 2006: 180).

Dacă în acest subcapitol s-a încercat conturarea unor aspecte privind definirea termenului de securitate, subcapitolul următor are rolul de a prezenta modul în care securitatea a fost înțeleasă până înainte de finalul Războiului Rece, și viziunea contemporană asupra securității dezvoltată în ultimele două decenii.

II. VIZIUNEA CLASICĂ ASUPRA SECURITĂȚII

În literatura de specialitate se consideră că așa numita abordare clasică a securității se suprapune cu viziunea realistă asupra securității, perioada ei de glorie fiind cea a Războiului Rece, însă influența ei asupra relațiilor internaționale este mai îndelungată, începând odată cu instituirea primelor formațiuni statele.

În mod tradițional conceptul de securitatea a fost asociat cu securitatea militară, apărare, și raportul de forțe de pe plan internațional în ceea ce privește puterea militară. În acest sens, se poate afirma chiar că „asumpția de bază a viziunii tradiționale este că securitatea este corelată fundamental de dimensiunile militare ale interacțiunilor dintre statele națiune” (Smith 2002: 3). În această accepțiune, statul este cel mai important, uneori chiar singurul actor al relațiilor internaționale, singurul care putea asigura securitatea cetățenilor atât pe plan intern cât și internațional, iar preocuparea sa primordială este asigurarea securității.

Pentru asigurarea securității, statele încearcă mereu să își maximizeze puterea într-un mediu considerat anarhic, anarhia fiind structura care caracterizează mediul internațional. Anarhia rezultă din observația conform căreia în timp ce la nivel intern există o conducere, legitimitate și monopolul utilizării forței la nivel intern este deținut de stat, la nivel internațional aceste caracteristici nu sunt regăsite. Alături de aceste caracteristici ale mediului tradițional de securitate mai trebuie menționate câteva consecințe ale mediului internațional anarhic: statele acționează singure în acest mediu internațional brutal, iar pacea nu este posibilă, ci doar o balanță a puterii, și într-un mediu anarhic nu poate fi implementată securitate colectivă.

În ciuda longevității acestei viziuni clasice asupra securității internaționale, ceva s-a schimbat în mediul internațional odată cu finalul Războiului Rece, ceva atât de semnificativ încât a determinat o regândire totală a conceptului de securitate. Odată cu sfârșitul confruntării din perioada Războiului Rece între cele două mari puteri de la nivel global, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică, în anul 1989, viziunea clasică asupra securității este tot mai mult contestată și înlocuită în final cu o viziune modernă asupra securității, așa cum rezultă din capitolul următor.

III. VIZIUNEA POST-RĂZBOI RECE ASUPRA SECURITĂȚII

Sfârșitul Războiului Rece a determinat o reflecție la scară largă asupra conceptului de securitate. Există numeroase studii recente care analizează modul în care acest concept s-a modificat datorită transformărilor petrecute pe arena internațională. Astfel, unii autori, printre care și Edward Kolodziej, consideră că noul concept de securitate și noul mediu de securitate se datorează dispariției bipolarității din arena internațională, o structură care „a lăsat aparent impresia că oferă o ordine globală aparent stabilă și de neclintit” (Kolodziej 2007: 24), și pune în același

timp în umbră problemele cu care se confrunta umanitatea pentru a acorda o importanță primordială relațiilor dintre cele două puteri de la nivel mondial care își disputau supremația - Statele Unite ale Americii și URSS.

Pe de altă parte, există și o categorie de autori care nu ignoră rolul avut de dispariția bipolarității de pe scena mondială, dar adaugă și o altă cauză pentru complexitatea securității internaționale contemporane, și anume procesul globalizării definit drept „intensificarea la nivel mondial a relațiilor sociale astfel încât evenimentele dintr-o parte a lumii sunt influențate de evenimente care au loc în zone foarte îndepărtate” (Giddens 2000: 64), care presupune nu doar apariția unor noi actori internaționali ci și a unei opinii publice internaționale. Într-o altă accepțiune globalizarea este considerată a fi „procesul prin care tranzacțiile sociale de toate tipurile tot mai mult au loc fără a se ține cont de granițele naționale, cu rezultatul că lumea a devenit o sferă socială fără granițe” (Hobden, Jones 2005: 245).

În timp ce prima definiție pare oarecum neutră, din cea de a doua ar rezulta că globalizarea unește lumea, în timp ce alți specialiști ar sublinia mai degrabă rolul de fragmentare și conflictual pe care îl are globalizarea asupra lumii. Dacă acceptăm această schimbare și influență asupra conceptului de securitate, devine clar faptul că lumea în care trăim este tot mai complexă și interdependentă, astfel încât securitatea nu mai poate fi privită ca fiind doar una „națională” în era globalizării, ci mai degrabă ca securitate „internațională”.

Ne vom referi la câteva dintre consecințele acestor două fenomene asupra conceptului de securitate în perioada contemporană. Așa cum s-a menționat mai sus se consideră că una dintre caracteristicile mediului de securitate actual este demiterea bipolarității din perioada Războiului Rece, dar în același timp și lipsa unei alte structuri clare și vizibile a sistemului internațional. Unii analiști consideră că s-a realizat trecerea de la bipolaritate la o altă structură care nu este deocamdată identificabilă, un sistem unipolar sau multipolar, un mediu de securitate care este deosebit de dinamic și în continuă schimbare (Bădălan, Zaharescu, Bogdan 2009: 9). Pe de altă parte există și analiști care insistă asupra existenței unei unipolarități clare, iar alții subliniază unipolaritatea Statelor Unite ale Americii care este în declin și tinde să fie înlocuită de o multipolaritate datorită apariției unor noi centre de putere, precum Uniunea Europeană, Rusia, Japonia, India, China.

O consecință a acestui mediu de securitate și a unei structuri neclare este reprezentată de absența ordinii internaționale. Este interesant a remarca la acest punct faptul că unii autori identifică chiar patru obstacole în calea restaurării ordinii internaționale în perioada post-Război Rece, acestea fiind: „procesul de dezintegrare a Uniunii Sovietice, dispariția confruntărilor ideologice est-vest care determină fenomene de regionalizare, ignorarea lecțiilor războiului din Golf și apariția unor noi

centre de putere la nivel regional: Iran, Turcia, Ucraina, India, Pakistan și altele” (Noica, Hedeșiu, Toma 2007: 119).

O altă consecință a sfârșitului Războiului Rece și a intensificării globalizării este reprezentată de extinderea agendei politice internațională, analizată ulterior, și creșterea importanței actorilor non-statali în asigurarea securității, un rol deosebit avându-l la acest capitol organizațiile internaționale investite cu funcții în domeniul securității. Securitatea este un concept tot mai puțin legat de cel de stat, astfel încât nici un stat nu își permite să se retragă în spatele granițelor și să încerce să își asigure singur securitatea și să facă diferența între probleme interne și externe. De asemenea, statele și-au pierdut capacitatea de a acționa datorită globalizării, dar în același timp nu este foarte sigur în competența cui vor ajunge problemele care nu pot fi rezolvate de către state în condițiile în care nu putem considera că s-a ajuns la apariția unei societăți globale pe mâna căruia statele să își încredințeze funcțiile.

Opinia lui Steve Smith privind lărgirea conceptului de securitate în perioada post-Război Rece este una foarte interesantă, autorul analizând patru grupuri de scrieri prin care s-a realizat această modificare. Primul grup a încercat să redefinească securitatea, dezvoltând definiții care să fie îndepărtată de aspectele militare. Cu alte cuvinte, s-a încercat adăugarea unor noi dimensiuni securității și ignorarea dimensiunii tradiționale. Al doilea grup a încercat să redefinească termenul astfel încât acesta să se refere și la alte părți ale lumii, nu doar la marile puteri. Metodologia și influența alegerii raționale asupra conceptului de securitate au reprezentat preocuparea celui de la treilea grup, în timp ce al patrulea grup a dezvoltat teoria neorealistă pentru înțelegerea conceptului de securitate (Smith 2002: 4-6).

Emma Rotschild a clasificat de asemenea dezbaterile privind lărgirea termenului de securitate, menționând patru tipuri de extinderi ale conceptului. Prima implică extinderea securității de la securitatea națiunilor la securitatea grupurilor și a indivizilor, a doua realizează o extindere în sus a termenului de la națiune la biosferă, a treia extinde conceptul de securitate pe orizontală, sau la tipurile de securități pe care le avem în vedere, în timp ce a patra categorie sugerează că responsabilitatea pentru asigurarea securității este difuzată în toate direcțiile, dinspre statele națiune în sus spre organizații internaționale și până jos la guvernări regionale și locale, precum și la organizațiile nonguvernamentale (Rotschild 1995: 55).

Nu putem să nu ne îndreptăm atenția în această lucrare și asupra dimensiunilor securităților, așa cum au fost ele dezvoltate în perioada post - Război Rece, cu scopul de a combate exclusivitatea securității militare. Securitatea este un concept multidimensional, lucru acceptat, de exemplu, de către Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa încă din anii 1970 (la acel moment CSCE), această organizație lărgind conceptul de securitate pentru a include și dimensiune

economică și cea ecologică și umană, pe lângă cea militară. În zilele noastre, statele trebuie să fie conștiente de aceste noi aspecte ale securității, mai ales dacă avem în vedere faptul că soluția militară nu mai poate fi utilizată decât într-un număr relativ mic de probleme, și în nici un caz pentru problemele noi cu care se confruntă umanitatea, și ținând cont de faptul că risurile nonmilitare sunt mult mai periculoase și mai numeroase în lumea contemporană.

În literatura de specialitate se poate observa un accent deosebit pus de către cercetători pe dimensiunile securității, și mai ales pe dimensiunile nonmilitare ale securității. Pot fi astfel menționate ca dimensiuni ale securității următoarele: dimensiunea militară, dimensiunea politică, dimensiunea economică, dimensiunea socială, dimensiunea culturală, dimensiunea ecologică. Vom analiza în cele ce urmează aceste dimensiuni ale securității subliniind în același timp cele mai importante riscuri și pericole pe care le adresează fiecare.

Dimensiunea militară se referă „la influența reciprocă între capacitățile militare ofensive și defensive ale statelor și percepțiile acestora față de intențiile celuilalt” (Frunzeti 2006: 99). Așa cum s-a menționat această dimensiune a fost singura considerată relevantă pentru o lungă perioadă de timp, și încă mai este importantă chiar și în zilele noastre, pentru că în ciuda apariției unor noi pericole nici cele clasice nu au dispărut de pe arena internațională. Dintre amenințările militare cu care se confruntă statele am dori să menționăm: armele de distrugere în masă, conflictele din Orientul Mijlociu, crima organizată, armele nucleare, disputele militare, toate probleme care ne demonstrează că puterea militară continuă să aibă semnificație. Cea mai importantă problemă din domeniul militar cu care se confruntă umanitatea la momentul actual este terorismul.

Dimensiunea politică a securității vizează „atât relația dintre stat și cetățenii săi, cât și relațiile internaționale ale statului respectiv” (Sarcinski 2005: 13). Astfel se poate considera că dimensiunea politică poate fi analizată pe două niveluri: cel intern de bună sau dimpotrivă proastă guvernare, și cel extern raportat la securitatea internațională și la dreptul internațional (Sarcinski 2005: 14).

Dimensiunea economică a securității este identificată cu „accesul la resursele și infrastructurile de bază necesare pentru asigurarea unui nivel acceptabil de prosperitate și putere a cetățeanului și a statului respectiv” (Buță, Ion, Dinu 2007: 115), și are o semnificație deosebită deoarece determină în mare măsură și puterea militară a unui stat. Semnificația dimensiunii este cu atât mai importantă dacă avem în vedere literatura marxistă și neomarxistă care consideră factorul economic ca fiind principala cauză a conflictelor internaționale. În perioada contemporană cel mai mare pericol din categoria economică privește adâncirea diferenței dintre bogații și săracii lumii, și răspândirea sărăciei, ambele cu potențial de a provoca conflicte.

Din punct de vedere social, „securitatea presupune protejarea identității colective, a specificului național și a coeziunii naționale” (Frunzeti 2006: 102). Printre problemele din domeniul social se înscriu: migrația, degradarea mediului educațional și sărăcia.

Dimensiunea culturală înseamnă „prevenirea poluării mediului cultural cu elemente de subcultură sau intruziune culturală” (Bidu, Troncotă 2005: 13). Identitatea, religia, etnia reprezintă cauze destul de frecvente a conflictelor internaționale, dar mai ales naționale, în special în zona Africii. Dacă este să analizăm impactul globalizării asupra culturii unui anumit grup sau stat, nu putem să nu amintim fenomenul de aculturație tot mai răspândit la nivel mondial și în aceeași măsură curentul către o omogenizare culturală conform modelului occidental.

Dimensiunea ecologică a devenit în perioada post-Război Rece una dintre cele mai importante dimensiuni ale securității, putându-se chiar considera că problemele ecologice sunt probabil cele mai complexe atât datorită efectelor cât și datorită imposibilității de a găsi soluții simple și individuale pentru rezolvarea unor astfel de probleme. Mai mult decât atât, uneori devine evident faptul că unele probleme ecologice sunt legate în lanț și foarte adesea aceste pericole și probleme nu sunt strict ecologice ci aflate în strânsă legătură cu celelalte dimensiuni ale securității. Probleme ecologice pun în evidență cel mai puternic caracterul transnațional al amenințărilor și pericolelor cu care se confruntă umanitatea. Dintre problemele ecologice cele mai grave care amenință securitatea la nivel mondial amintim: poluarea, încălzirea climei, epuizarea resurselor naturale, distrugerea pădurilor.

În ceea ce privește Organizația Națiunilor Unite, forumul tuturor statelor, este semnificativ a analiza pericolele la adresa securității identificate de către aceasta în documentele oficiale. Astfel, în Raportul ONU intitulat „O lume mai sigură: responsabilitatea noastră comună”, sunt enumerate următoarele amenințări la adresa securității internaționale: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele interetnice și interreligioase; rețelele crimei organizate; problemele privind mediul; adâncirea periculoasă a decalajelor de dezvoltare dintre Nord și Sud (O.N.U. 2004: 23).

În finalul acestui subcapitol nu putem să nu amintim și conceptul de securitate individuală, dezvoltat în perioada post-Război Rece. Dacă în perioada clasică a securității accentul se punea pe stat ca actor care trebuie să ofere dar și să beneficieze de securitate, în analiza contemporană accentul se mută tot mai mult pe individ ca beneficiar principal al securității și ca punct de referință. Globalizarea practic a crescut semnificația indivizilor ca obiecte ale securității. Conceptul a apărut prima dată în raportul din 1994 al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, unde se propunea o schimbare de accent de la securitatea nucleară la securitatea umană, care poate fi definită drept „siguranța fizică și psihică a persoanelor, bunăstarea lor economică și socială,

respectul demnității și a valorilor lor, prin protecția drepturilor și libertăților fundamentale” (Buță, Ion, Dinu 2007: 409).

Raportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare subliniază șapte dimensiuni ale securității umane: securitatea economică, securitatea hranei, securitatea sănătății, securitatea de mediu, securitatea personală, securitatea comunitară și securitatea politică, și identifică șase principale amenințări la adresa securității umane: creșterea necontrolată a populației, disparități în oportunitățile economice, presiunile migrației, degradarea mediului, traficul de droguri, și terorismul internațional (O.N.U. 1994: 24-25). În anul 1997, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare a revizuit conceptul de securitate umană, realizând distincția dintre sărăcie în venit, care înseamnă un venit sub un dolar american pe zi, și sărăcia umană, care se referă la probleme precum speranța de viață, alfabetizarea etc.

Odată ce s-au stabilit principalele caracteristici, definiții și dimensiuni ale securității, pasul următor este de a analiza modul în care teoria relațiilor internaționale a înțeles conceptul de securitate.

IV. TEORIA RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI SECURITATEA

Pentru a oferi o viziune completă asupra conceptului de securitate, considerăm esențială introducerea unui subcapitol care prezintă modul în care principalele teorii ale relațiilor internaționale privesc conceptul de securitate. Astfel, vor fi trecute în revistă următoarele teorii ale relațiilor internaționale: neorealismul, neoliberalismul, socio-constructivismul, teoria critică, teoriile feministe și postmodernismul.

Neorealismul, este versiunea revizuită a realismul, și în ciuda evoluțiilor de pe scena internațională care se considerau că vor demite realismul ca teorie principală a relațiilor internaționale, această abordare continuă să domine acest domeniu. Realismul continuă să domine studiile de securitate în perioada contemporană, și conform acestei teorii sfârșitul Războiului Rece nu a determinat o modificare a conceptului de securitate. Kennet Waltz, principalul exponent al realismului, articulează în lucrarea sa de căpătâi, *Teoria Politicii Internaționale*, importanța structurii sistemului internațional și rolul acesteia în determinarea comportamentului statelor, și implicit a securității acestora (Waltz 2006).

Sfârșitul Războiului Rece nu a determinat modificarea acestei structuri, care este anarhia, iar lumea este tot una a competiției constante între state. Dacă neoliberalii subliniază importanța organizațiilor internaționale în limitarea stării de anarhie la nivel internațional și implicit a incidenței războiului, pentru neorealiști cooperarea prin intermediul organizațiilor internaționale se află pe loc secund (Niou 1991: 481). Războiul este o stare constantă la nivel internațional, iar cooperarea nu este imposibilă, dar este temporară, deoarece statele sunt mereu preocupate nu de

câștigurile absolute ci de cele relative. Acest lucru înseamnă că statele vor alege să nu coopereze atunci când există posibilitatea ca un alt stat să obțină în termeni relativi mai mult, pentru că acest lucru le-ar putea periclita securitatea.

Așa cum observă și John Baylis, există o diferență în ceea ce privește importanța organizațiilor internaționale și a cooperării între neorealiștii pesimiști, care consideră că motivele pentru care cooperarea este dificilă sunt riscul de a fi înșelat și preocuparea pentru câștiguri relative, și neorealiștii optimiști, în opinia cărora cooperarea nu doar că este posibilă ci ar putea avea un rol important în menținerea securității unui stat (Baylis 2008: 497-498). Mai mult decât atât, pesimiștii nu consideră că organizațiile internaționale ar avea vreun rol în prevenirea războaielor din moment ce sunt creații ale statelor, în timp ce optimiștii consideră că prin cooperarea internațională se poate crea și menține securitatea internațională.

În ceea ce privește influența pe care globalizarea ar putea să o aibă asupra statelor, realiștii consideră că acestea continuă să fie cei mai importanți actori, statele fiind singurele capabile să administreze efectele globalizării, deși recunosc că într-o oarecare măsură influența statelor a fost minimalizată de mișcările transnaționale (Lamy 2005: 218). Neorealiștii sunt cei mai adesea criticați pentru faptul că nu definesc securitatea, și nu pot să explice rolul actorilor nonstatali în asigurarea securității.

În timp ce neorealismul se concentrează pe problemele de securitate și război, neoliberalismul analizează chestiuni precum cooperarea, relațiile economice dintre state și politica internațională. Instituțiile au un rol mai important în opinia neoliberalilor în asigurarea securității internaționale în comparație cu neorealiștii, și, pentru neoliberali, instituțiile pot fi reprezentate atât de aranjamente formale cât și de cele informale dintre state. Neoliberalii consideră că statele au interese comune și astfel pot coopera, importante pentru state fiind câștigurile absolute și nu cele relative în contrast cu viziunea neorealistă. Potrivit neoliberalilor instituțiile internaționale oferă avantaje precum furnizarea de informații, reducerea costurilor de tranzacție, angajamente credibile. Acestea nu pot limita războaiele, dar pot contribui la creșterea cooperării între state.

Socio-constructivismul ca teorie a relațiilor internaționale se bazează pe 2 asumții principale: mediul în care operează statele este unul atât social cât și material, și acest lucru poate oferi statelor o înțelegere privind interesele lor (Checkel 1998: 324-348). Teoreticienii socio-constructiviști consideră că structura este produsul relațiilor sociale dintre state, și pun un accent deosebit pe structura cunoașterii împărtășite. Astfel, dacă ne schimbăm modul în care privim relațiile internaționale, putem să determinăm o modificare esențială a modului în care arată securitatea internațională. Cu alte cuvinte, securitatea poate fi construită, statele își pot modifica percepția privind amenințările prin evoluții în mediul în care operează și prin practici modificate.

Tot în acest context al socio-constructivismului, nu putem să nu avem în vedere viziunea reprezentanților Școlii de la Copenhaga privind securitatea. Școala de la Copenhaga își are originile în lucrarea teoreticianului relațiilor internaționale Barry Buzan, *Popoarele, Statele și Frica: Problema Securității Naționale în Relațiile Internaționale*, publicată pentru prima dată în anul 1983. Școala de la Copenhaga pune un accent deosebit pe aspectele sociale ale securității, și pe identitatea independentă și integritatea funcțională a statelor.

Această școală de gândire consideră diferența dintre stat și securitate ca fiind un punct de început pentru restructurarea studiilor de securitate, astfel încât să se accepte dualitatea termenului de securitate: o combinație a securității statului, preocupată de suveranitate, și a securității societale, preocupată de identitate (Goetschel 2000: 266). De asemenea, în opinia reprezentanților acestei abordări teoretice, rolul statului în asigurarea securității va scădea, în timp ce cooperarea internațională este benefică deoarece securitățile naționale sunt interdependente, și prin cooperare se ajunge la anarhie matură ca structură a sistemului internațional.

Studiile de securitate critice își concentrează atenția asupra modului în care relațiile și instituțiile existente au apărut și ce s-ar putea face pentru a le schimba (Baylis 2005: 313). Potrivit acestei abordări a relațiilor internaționale, ar trebui să se realizeze o trecere de la centrul de analiză stat la centrul de analiză individ, deoarece statele sunt adeseori nu o soluție la problemă ci parte a acestei probleme. De asemenea, se consideră din perspectiva acestei teorii că securitatea poate fi cel mai bine asigurată prin emancipare, înțelesă ca libertate a indivizilor și a grupurilor de constrângerile de toate tipurile.

În ciuda faptului că există patru tipuri de teorii feministe ale relațiilor internaționale, afirmația lor comună ar putea fi rezumată ca fiind aceasta: relațiile internaționale sunt puternic afectate de gen în consecințele lor, cât și în formele de identificare și subiectivități pe care le constituie și totuși disciplina nu vede faptul că este afectată de gen (Smith 2002: 8). Altfel spus, securitatea a fost scrisă și practică din punct de vedere „masculin”, dar un punct de vedere „feminin” nu ar face decât să îmbogățească studiul securității și să facă lumea mai pașnică.

Studiile de securitate postmoderniste subliniază rolul identității, discursului și narației în analiza securității. Și în opinia acestora, nu statul ar trebui să constituie principalul obiect de referință, ci actorii non-statali, de la indivizi până la grupuri culturale și etnice, blocuri regionale, organizații nonguvernamentale și inclusiv corporații multinaționale, iar securitatea indivizilor este net superioară în importanță față de cea a statului (Sarcinski 2005: 11). Scopul teoreticienilor care se înscriu în această tradiție este de a înlocui discursul și gândirea realistă, deoarece nu poate exista doar o singură realitate, cea realistă, și introducerea unei noi gândiri bazată pe norme de cooperare, astfel încât lumea să devină mai pașnică.

CONCLUZII

Securitatea are încă o rezonanță puternică în studiile de securitate contemporane, și va continua să aibă, atâta timp cât vor exista diviziuni la nivel internațional sub forma statelor națiune. Putem concluziona că sfârșitul Războiului Rece și globalizarea au condus la o modificare a conceptului de securitate, astfel încât securitatea ajunge să aibă nu doar o singură dimensiune, cea militară, ci șase dimensiuni, toate la fel de importante și intercorelate. De asemenea rolul statului ca obiect de referință al securității este tot mai contestat, subliniindu-se necesitatea concentrării securității pe individ. Cu toate acestea, statul nu și-a pierdut în totalitate capacitatea de a asigura securitatea, doar că vorbim acum mai mult de securitatea individuală și internațională, decât de securitate națională.

În ceea ce privește teoria relațiilor internaționale, subliniem apariția a tot mai multe abordări care nu au drept scop rezolvarea problemelor ci înțelegerea problemelor, analiza modului în care acestea au apărut și care pun accentul pe rolul cunoașterii și al înțelegerii comune privind securitatea. Securitatea a devenit în contemporaneitate un concept tot mai complex, însă cu siguranță evoluția acestui concept nu se va opri aici, depinzând nu doar de evoluțiile tehnologice și din domeniul militar ci și de evoluțiile din mediul cultural, social, ecologic și politic al statelor.

BIBLIOGRAFIE

1. BIDU, Ioan; Cristian TRONCOTĂ, *Coordonate de securitate*, Editura ANI, București, 2005.
2. BAYLIS, John, *International and global security in the post-cold war era* in *The Globalization of World Politics*, ed. by John BAYLIS and Steven SMITH, third edition, Oxford University Press, New York, 2005, pp 297-324.
3. BĂDĂLAN, Eugen; Laurian ZAHARESCU; Vasile BOGDAN, *Sisteme globale de securitate*, Ediția a III-a. Editura CTEA, București, 2009.
4. BUȚĂ, Viorel; Emil ION; Mihai Stefan DINU (coord.), *Religie și securitate în Europa secolului XXI - Glosar de termeni*, Editura Universității de Apărare „Carol I”, București, 2007.
5. CHECKEL, Jeffrey T., *The Constructivist Turn in International Relation Theory in World Politics*, Vol. 50, 1998, pp. 324-348.
6. GIDDENS, Anthony, *Consecințele modernității*, Editura Univers, București, 2000.
7. GOETSCHER, Laurent, *Globalisation and Security: the Challenge of Collective Action in a Political Fragmented World*, in *Global Society*, Vol. 14, Nr. 2, 2000.

8. HOBDEN, Stephen; Richard Wyn JONES, *Marxist theories of international relations*, in *The Globalization of World Politics*, ed. by John BAYLIS and Steven SMITH, third edition, Oxford University Press, New York, 2005, pp. 225-250.
9. KOŁODZIEJ, Edward, *Securitatea și Relațiile Internaționale*, București, Editura Polirom, 2007.
10. LAMY, Steven L., *Contemporary mainstream approaches: neo-realism and neo-liberalism* in *The Globalization of World Politics*, ed. by John BAYLIS and Steven SMITH, third edition, Oxford University Press, New York, 2005, pp. 205-224.
11. NIOU, Emerson M.S., *Realism versus Neoliberalism: A Formulation*, in *American Journal of Political Science*, Vol. 35, Nr. 2, 1991, pp. 481-511.
12. NOICA, Constantin; Emil HEDEȘIU; Gheorghe TOMA, *Securitatea internațională sub impactul globalizării*, Editura ANI, București, 2007.
13. UNGUREANU, Radu-Sebastian, *Conceptul de securitate* in *Manual de relații internaționale*, ed. de Andrei MIROIU și Radu-Sebastian UNGUREANU, Editura Polirom, București, 2006, pp. 176-186.
14. ROTSCCHILD, Emma, *What is security?* in *Daedalus*, Vol. 124, Nr. 3, 1995, pp. 53-90.
15. SMITH, Steve, *The Concept of Security in a Globalized World*, paper presented at the Otago University Conference, June 2002, Otago.
16. WALTZ, Kenneth, *Teoria Politicii Internaționale*, Editura Polirom, București, 2006.
17. WOLFERS, Arnold, „National Security” as an Ambiguous Symbol in *Political Science Quarterly*, Vol. 67, Nr. 4, 1952, pp. 481-502.
18. Organizația Națiunilor Unite, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare *Human Development Report 1994*. New York, 1994.
19. Organizația Națiunilor Unite, *O lume mai sigură: responsabilitatea noastră comună*. Raport al Grupului de Lucru la nivel înalt al Secretarului General privind Amenințările, Provocările și Schimbarea. New York, 2004.